

ALUEELLISEN LIIKEKANNALLEPANOJÄRJESTELMÄN SYNTYVAIHEET 1920- JA 1930-LUVUILLA

Vilho Tervasmäki

1. Suomen sotilaspoliittinen asema

Itsenäistynyt Suomi pyrki olemassaolonsa ensimmäisinä vuosina etsimään tukea usealta eri suunnalta. Aluksi se oli yhteistoiminnassa Ruotsin ja Saksan kanssa. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Suomessa oli englantilaisia sotilasasiantuntijoita. Sotilasliitosta Puolan ja muiden Baltian valtioiden kanssa oli myös kysymys. Verrattain pian huomattiin kuitenkin näiden "avunantajien" mukanaan tuomat vaarat ja alettiin enemmän luottaa omiin voimiin ja Kansainliittoon. Vuosina 1923—1926 rehtori Eirik Hornborgin puheenjohtolla toimineella "Puolustusrevisionilla" oli työssään tämä perusta.¹

Suomen maantieteellisistä asemaa pidettiin sellaisena, että sodan syttyessä Itämeren alueella sotaa käyvät vallat hyvin todennäköisesti loukkaisivat maan puolueettomuutta. Sotiville puolille olisi erittäin edullista vallata tukikohtia Suomen rannikolta ja saaristosta. Puolueettomuuden loukkausta vaarallisemmaksi arvioitiin suoranainen hyökkäys alueelle.

Julistautumista Sveitsin esimerkin mukaan kansainvälisesti taatuksi puolueettomaksi valtioksi ei pidetty mahdollisena, koska Suomen suunnalla ei vallinnut suurvaltojen voimien tasapaino ja koska Suomen alueen loukkaamista suurvaltasodan syttyessä Itämeren alueella ei tällä menettelyllä voitaisi estää maantieteellisistä syistä.

Ruotsin, Norjan ja Suomen joutumista keskenään vihollisuuksiin pidettiin mahdottomana perinteellisen rauhanpolitiikan vuoksi. Sen sijaan Neuvostoliiton sotatoimet Itämeren

alueen mitä valtiota vastaan tahansa todettiin vaaralliseksi Suomen koskemattomuudelle. Suomi oli saavuttanut itsenäisyytensä Neuvostoliiton tilapäisen heikkouden aikana. Ei ollut perusteltua syytä olettaa, että Neuvostoliitto suurvaltana olisi lopullisesti ja ikuisiksi ajoiksi luopunut toiveistaan voittoa takaisin ne alueet, joita se oli hallinnut yli vuosisadan ja jotka olivat taanneet sille erittäin edullisen aseman Itämeren rannikolla. Neuvostoliiton kommunistisen puolueen ohjelma edellytti myös kommunismin levittämistä koko maailmassa. Neuvostoliiton sotilasaikakauslehdissä esitettiin ajatus, että ellei Suomi kykenisi torjumaan puolueettomuuden loukkauksia, Neuvostoliiton olisi heti sodan syttyessä välttämätöntä valata Suomi. Neuvostoliiton arvioitiin käyttävän Suomea vastaan korkeintaan 20 divisioonaa.

Kansainliiton sotilaallisten ja taloudellisten pakotteiden vaikutus laskettiin mahdollisen sodan syttyessä niin hitaaksi tai kokonaan tehottomaksi, että niillä ei olisi merkitystä.

Riittävä omakohtainen puolustautuminen jäisi kaikissa tapauksissa Suomen itsenäisyyden ainoaksi ja lopulliseksi taakkeksi. Kuitenkaan ei kuviteltu Suomen yksinään käyvän pitkäaikaista puolustussotaa vaarallisinta vihollistaan Neuvostoliittoa vastaan. Tällaisessa tapauksessa saataisi muutaman viikon taistelun jälkeen ilmaantua poliittisia keinoja rauhaan pääsemiseksi.²

2 Puolustusvoimain toiminta-ajatus

Puolustusvoimilla arvioitiin olevan kolme päätehtävää: 1) Niiden tulisi olla niin vahvat ja arvoistetut, että ne olemassaololaan tekisivät sotaikäyvät maat hulttomiksi loukkaamaan Suomen puolueettomuutta ja koskemattomuutta. 2) Niiden tulisi pakottaa mahdollinen hyökkääjä harkitsemaan hyökkäyksen odotettavissa olevaa tulosta sodan aiheuttamiin uhreihin ja kustannuksiin. 3) Jos hyökkäys kuitenkin tapahtuisi, puolustusvoimain olisi torjuttava vihol-

linen tai vähintään pidätettävä vihollista niin kauan, että saataisiin joko poliittista tai sotilaallista apua.

Tieto siitä, että maan puolustusvoimat todella kestää hyökkäyksen, vaikuttaisi hillitsevästi muiden valtioiden hyökkäyspyrkimyksiin.

Suomen pääsotänäyttämönä pidettiin Karjalan kannasta. Jo vuodesta 1923 lähtien sinne suunniteltiin keskitettäväksi 4 divisioonaa ja jääkäriprikaati sekä vuodesta 1930 6 divisioonaa, joista ylipäällikön reservinä oli yksi divisioona. Jäämeren — Laatokan välille ryhmitettiin pohjoiseen lähinnä rajavartiostojen perustamat erilliset pataljoonat ja etelään Laatokan Karjalaan 2 divisioonaa. Niin itärajan kuin Karjalan kannaksen joukkojen tuli puolustautua vastahyökkäyksiä hyväksikäyttäen. Karjalan kannaksella oli toisena vaihtoehtona torjuva puolustus pääpuolustusasemassa.

Pääpuolustusasemaksi oli jo v. 1919 määrätty linja Suomenlahti — Kuolemajärvi — Summa — Muolaanjärvi — Äyräpäänjärvi — Vuoksi — Taipale — Laatokka. Yllätystapausten varalta oli kaikista pohjoisimpana vaihtoehtona jonkin aikaa myös linja Nuoraa — Pilppula — Heinjoki — Räisälä — Käkisalmi. Mahdollisesti juuri siitä syystä, että suojajoukoille saataisiin lisää tilaa viivytystaistelua varten, hyväksyttiin pääpuolustusaseman Summan kylän vaihtoehtona.

Karjalan kannaksen puolustusaseman sijainnista käytiin muun muassa eduskunnassa laajaa keskustelua, joka liittyi puolustusvoimain enimmäisvahvuuteen, palvelusaikaan ja liikekannallepanojärjestelmään. Lähtökohtana oli yllätyshyökkäys. Tässä tapauksessa liikekannallepano voitaisiin julistaa vasta vihollisen ylitettyä rajan. Rauhanajan joukkojen, joista tässä tehtävässä käytettiin nimitystä suojajoukot, olisi viivytettävä vihollista rajan ja valitun puolustusaseman välisellä alueella niin kauan, että liikekannallepanossa reserviläisistä perustettava kenttäarmeija ehdittäisiin kuljettaa valittuun puolustusasemaan. Tähän tehtävään olisi yleisesikunnan laskelelmien mukaan tarvittu vähintään 15 000 koulutettua miestä.

Kun rauhanajan joukoista osa oli aina kouluttamattomia alokkaita ja pääosa tarvittiin kaaderijärjestelmän mukaisesti liikekannallepanossa perustettavan kenttäarmeijan runkona, olisi suojajoukkotehtävä edellyttänyt puolustuslaitokselta vähintään 40 000 miehen kokonaisvahvuutta ja kahden vuoden yleistä palvelusaikaa. Kuitenkin arveltiin, ettei nuoren valtion talous kestänyt näin pitkää palvelusaikaa.

Rannikon puolustus oli suunniteltu rannikkotykistörykmenttien perustamien rannikkolohkojen sekä laivaston tehtäväksi.

Ilmapuolustuksen alueellisiksi johtoelimiksi oli järjestetty ilmatorjuntapiirejä. Lentojoukkojen tehtävänä oli sotatoimi-alueen ja kotiseudun suojaaminen, lentotiedustelu sekä hyökäykset vihollisen tärkeitä kohteita vastaan.³

3. Leonard Grandellin ”Förslag till arméns organisation”

1. 2. 1924

Puolustussuunnitelmien kehittämisen ohessa kiinnitettiin huomiota myös sotalaitosjärjestelmään ja asevelvollisten palvelusaikaan. Varsinkin sosiaalidemokraatit ja maalaisliitto olivat aluksi miliisisotaväen kannalla. Miliisijärjestelmästä luovuttuaankin nämä puolueet pyrkivät lyhentämään vuoden 1922 asevelvollisuuslaissa vahvistettua 12—15 kuukauden palvelusaikaa. Puolustussuunnitelmien käsittelyn yhteydessä asia huipentui kysymykseksi suojajoukkojen määrästä ja liikekannallepanojärjestelmästä.

Suurvalloista — lähinnä Venäjältä ja Saksasta — saatujen vaikutteiden mukaisesti liikekannallepano suunniteltiin itsenäisyytemme ensimmäisinä vuosina suoritettavaksi rauhan ajan joukko-osastoja tukeutumispaikkoina käyttäen. Siksi rajalle, liikekannallepanoa turvaaviksi suojajoukoiksi, voitiin lähettää vain muutamia jatkuvasti täysvahvuisia Itä-Suomen joukko-osastoja, kuten Karjalan Kaartin Rykmentti ja polkupyöräpataljoonat. Tämä oli vain murto-osa siitä 15 000 mie-

hestä, joka oli arvioitu tarvittavan suojajoukoiksi.

Liikekannallepanossa reserviläiset suunniteltiin kutsuttaviksi niihin joukko-osastoihin, joissa he olivat suorittaneet varusmiespalveluksensa. Nuorista miehistä tulisi esimerkiksi Porin Rykmentin A-rykmentti, keski-ikäisistä B-rykmentti ja vanhoista C-rykmentti. Siten esimerkiksi Suomen Valkoinen Kaarti olisi saanut reserviläisensä ja mahdollisesti osan hevosistaankin Pohjanmaalta. Viipurin ja Karjalan kannaksen joukko-osastot olisivat saaneet reserviläisensä osaksi Länsi-Suomesta. Järjestelmä aiheuttaisi runsaasti aikaa vieviä ja haavoittuvia ristiinkuljetuksia, sillä kasarnit eivät tunnetusti olisi siellä, missä olisi väestön pääosa.

Ensimmäisenä kiinnitti huomiota suojajoukkojen heikkouteen ja liikekannallepanon hitauteen ja haavoittuvuuteen jääkärimajuri Leonard Grandell, joka kävi v. 1921 m.m. tutustumassa Norjan miliisiotaväen liikekannallepanojärjestelyihin. Suojeluskuntain yliesikunnassa palveleva Grandell tuli v. 1923 rehtori Eirik Hornborgin puheenjohtolla toimivan "Puolustusrevisionin" jäseneksi. Tässä ominaisuudessa ja osittain jääkärimajuri Paavo Talvelan kanssa käymiensä keskustelujen inspiroimana hän laati "Puolustusrevisionia" varten 1. 2. 1924 päivätyn "Förslag till arméns organisation"-nimisen ehdotuksen puolustuslaitoksen uudeksi järjestelyksi.

Grandellin järjestely lähti uudelta pohjalta. Maavoimien joukko-osastot olisi lähes kokonaisuudessaan vapautettava liikekannallepanon suorittamisesta ja niiden olisi keskityttävä vain asevelvollisten kouluttamiseen ja sodan uhatessa liikekannallepanoa turvaavina suojajoukkoina toimimiseen maan rajoilla. Näin saataisiin suojajoukkojen vahvuus riittäväksi. Maavoimien liikekannallepanon suorittaisivat vapaaehtoisen suojeluskuntajärjestön suojeluskuntapiirit ja niihin liitetyt kutsuntapiirit alueellisesti samaan tapaan kuin täydennettiin Ruotsin vallan ajan rykmentit, autonomian ajan tarkka-ampujapataljoonat ja Vapaussodan suojeluskuntarykmentit.

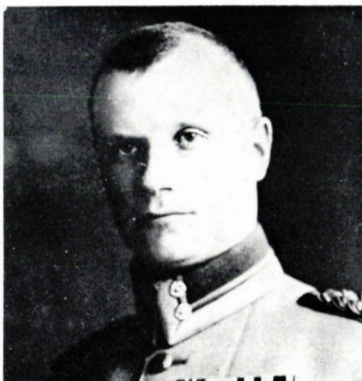
Kun suojeluskuntapiireihin tarvittaisiin lisää liikekannalle-

panohenkilöstöä, olisi maavoimien joukko-osastojen lukumäärää vähennettävä. Tämä olisi tarpeellista myös siitä syystä, että joukko-osastot saataisiin kaikissa oloissa täysvahvuiseksi suojajoukkotehtävää varten. Huomattavin muutosehdotus oli 9 jalkaväkirykmentin supistaminen 6 prikaatiksi. Suojeluskuntajärjestön aselajijakautuma muutettaisiin alueellisen liikekannallepanon vaatimusten mukaiseksi. Alueelliset kertausharjoitukset pantaisiin käyntiin ja liikekannallepantavien joukko-osastojen aseet, välineet ja varusteet varastoitaisiin suojeluskuntapiirien alueille.⁴

Kun Grandellin ehdotus tuli "Puolustusrevisionin" käsiteltäväksi enemmistönä olevat siviilijäsenet Horborgin johdolla hyväksyivät sen järjestelyjen pohjaksi, mutta useimmat sotilasjäsenet vastustivat sitä. Sotilaiden pääperusteluna oli se, että ei ollut riittäviä takeita suojeluskuntajärjestön jatkuvasta olemassaolosta. Kansanedustaja Juho Niukkanen oli erittäin mieltynyt ehdotukseen, koska hän toivoi voivansa sen avulla ajaa päätökseen asevelvollisten palvelusajan lyhentämisen muutamalla kuukaudella.

Kysymyksen käsittely "Puolustusrevisionissa" oli ehtinyt jo verrattain pitkälle, kun yleisesikunnan päällikkö, kenraaliluutnantti Oscar Enckell kehotti Grandellia peruuttamaan järjestelyehdotuksensa. Hänen käsityksensä ja suurvaltojen pitkäaikaisten kokemusten mukaan suojeluskuntapiirien upseerien paperisuunnittelulla ei toteutettu niin vaativaa asiaa kuin liikekannallepanoa, vaan siihen pystyivät vain kasarmillaan toimivat rauhan ajan joukko-osastot.

Grandell teki kovasti työtä käännyttäessään Hornborgin, Niukkanen ja muutamia muitakin, jotka olivat päässeet selville hänen ehdotuksensa suurista eduista, uudestaan suopeiksi vanhalle kaaderijärjestelmän liikekannallepanolle. Tästä myös johtui, että "Puolustusrevisionin" mietinnössä käsiteltiin liikekannallepanokysymyksiä pinnallisesti ja vanhan järjestelmän mukaisesti. Grandellin ehdotus jäi kuitenkin "kytemään pinnan alle".⁵

Leonard Grandell
Jääkärieversti
Ensimmäisen alueellisen
lkip-luonnoksen tekijä ja
ajatuksen toteuttaja

Colonel of the Jaegers
Drafter and executor
of the first territorial
mobilisation plan

Eirik Hornborg
Rehtori, jääkäri
vv. 1923—1926 puolustus-
revisionin puheenjohtaja

Headmaster, jaeger, Chairman
of the 1923—1926 Defence
Revision Commission

4. Leonard Grandellin uuden järjestelyehdotuksen toteutuminen v. 1934

Kysymys uudesta liikekannallepanojärjestelmästä pulpahti toisen kerran esiin v. 1928. Yleisesikunnan operatiivisen osaston everstiluutnantti A. F. A i r o sai ministeri Juho Niukkasen toimeksiannosta valtioneuvostolta tehtäväkseen alueellisen liikekannallepanojärjestelmään perustuvan puolustussuunnitelman laatimisen. Tavotteena oli palvelusajan lyhentäminen vähintään yhdeksäksi kuukaudeksi. Airo tuli ehdotuksessaan siihen tulokseen, että palvelusajan lyhentäminen oli mahdotonta, mikäli suojajoukkojen vahvuusvaatimukset haluttiin tarpeen mukaisesti täyttää. Vain siinä tapauksessa, että palkattaisiin yli 3 400 uutta värvätyä miestä saattaisi olla jonkinlaisia mahdollisuuksia palvelusajan lyhentämiseen. Ehdotus, joka ei käyttänyt lainkaan liikekannallepanon suorituk-

Juho Niukkanen
Kansanedustaja, ministeri,
puolustusrevisionin jäsen

Member of Parliament,
minister, member of the
Defence Revision Commission

Oscar Enckell
Kenraaliluutnantti,
yleisesikunnan päällikkö
vv 1919—1925

Lieutenant-General
Chief of the General
Staff 1919—1926

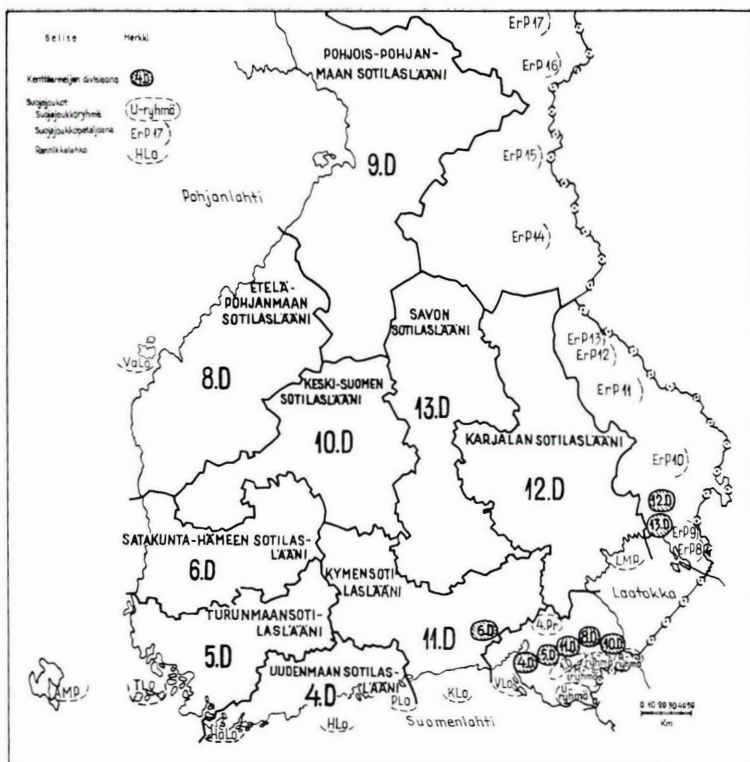
nessä hyväksi vapaaehtoista suojeluskuntajärjestöä, jäi toteutumatta.

Liikekannallepanoasiat kuuluivat työjärjestyksen mukaan varsinaisesti yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepano-osastolle, jonka päälliköksi eversti Leonard Grandell oli v. 1927 määrätty. Tässä osastossa kehitettiin liikekannallepanoa niiden alueellisten periaatteiden mukaisesti, jotka Grandell v. 1924 oli esittänyt "Puolustusrevisionille". Mitä enemmän asiaan syvennyttiin, sitä välttämättömämmäksi tämä periaate osoittautui niin suojajoukkojen kuin varsinaisen liikekannallepanon kannalta.

Grandellin osaston ehdotus tuli vuoden 1930 lopulla yleisesikunnan päällikön, kenraalimajuri K. L. Oeschin puheenjohtolla toimineen uudelleenjärjestelykomitean käsiteltäväksi. Tämä komitea laati samaan aikaan myös ehdotuksen uudeksi asevelvollisuuslaiksi. Asiaa käsiteltäessä tuli ilmi, että suojeluskuntajärjestön johto ja myös järjestön luottamusmiehet

epäilivät uuden alueellisen liikekannallepanojärjestelmän johdettavan suojeluskuntajärjestön itsenäisyyden ja itsehallinnon menetykseen. Grandell tarkistikin ehdotustaan siten, että suojeluskuntajärjestön rinnalle luotaisiin siihen kiinteästi nojaava aluejärjestö, jonka sotilasläänit ja sotilaspiirit olisivat sotaväen alaisia. Suojeluskuntapiirit olisivat suojeluskuntain päällikön alaisia. Eversti Grandell esitelmöi suojeluskuntajärjestön edustajakokouksessa maaliskuussa 1931 tarkistetusta ehdotuksesta ja saikin sille suojeluskuntajärjestöä koskevalta osalta edustajakokouksen hyväksymisen.⁶ Puolustusneuvosto ja sen puheenjohtaja ratsuväenkenraali G. M a n n e r h e i m hyväksyivät alueellisen liikekannallepanojärjestelmän kesä-heinäkuussa 1931. Käsky aluejärjestön valmistelutöiden suorittamisesta annettiin tammikuussa 1932 ja uusi asevelvollisuuslaki, joka pysytti 12—15 kuukauden palvelusajan ja teki mahdolliseksi laajat alueelliset kertausharjoitukset, vahvistettiin kesäkuussa 1932. Tarvittava henkilöstö koulutettiin keväällä ja syksyllä 1932, liikekannallepanomateriaali kuljetettiin uusiin varastoihin huhtikuussa 1934 ja uusi järjestelmä tuli voimaan toukokuun 1 päivänä 1934 klo 00.01.

Alueelliseen liikekannallepanojärjestelmään siirtyminen oli suurin siihen mennessä tapahtunut organisaation muutos. Kenttäarmeijan liikekannallepano-organisaatioon perustettiin kokonaan uusi aluejärjestö, jonka tuli suojeluskuntajärjestön avustamana suorittaa itsenäisesti maavoimien liikekannallepano. Sotilaspiirin esikunnat, joita yhteensä olisi 30, perustaisivat yleensä yhden jalkaväkirykmentin, yhden kenttätykistö-patteriston ja reserviläismääränsä salliman määrän erillisiä pataljoonia ja muita yksiköitä. Sotilasläänien esikunnat perustaisivat tarvittavat 9 divisioonan esikuntaa. Suojeluskuntajärjestö olisi kaikessa aluejärjestön välittömänä tukena. Kun huomattava osa perusyksikköjen henkilöstöstä olisi saman kunnan tai kaupungin miehiä, näin jo sodan ensimmäisinä päivinä syntyvä yksikön sisäinen eheys olisi mitä merkityksellisintä joukon taistelukelpoisuudelle. Ainoana häirtana olisi tappioiden epätasainen jakautuminen. Vuosien 1934—1939 pääpiirteinen

liikekannallepano- ja keskityssuunnitelma esitetään yllä.

Aluejärjestön 153 upseeria, 30 kutsunta-asiain sihteerii ja 204 aliupseeria saatiin lakkautetuista ja supistetuista joukko-osastoista sekä kutsuntapiireistä. Kokonaan lakkautettiin m.m. Jääkäriprikaati esikuntineen, sen 3 pataljoonaa ja Jääkärikistirykmentti.

Maavoimien koulutustehtävä ja sodan uhatessa suojajoukko-tehtävä jäi seuraaville rauhanajan joukoille:

- 1 armeijakunnan esikunta,
- 3 divisioonan esikuntaa,
- 9 jalkaväkirykmenttiä,

- 4 polkupyöräpataljoonaa,
- 1 ratsuväkiprikaati,
- 1 hyökkäysvaunukomppania,
- 3 kevyttä kenttätykistörykmenttiä,
- 1 raskas kenttätykistörykmentti,
- 1 ilmatorjuntarykmentti,
- 1 viestipataljoona,
- 1 pioneeripataljoona,
- 1 huoltopataljoona ja
- 1 autokomppania

Merivoimat, ilmavoimat, sotakoulut ja sotilaalliset laitokset eivät kokeneet tässä vaiheessa merkittäviä muutoksia.⁷

5. Sodanajan puolustusvoimain varustaminen

Alueelliseen liikekannallepanojärjestelmään siirryttäessä tiedettiin, että puolustusvoimien varastoissa oleva aseistus ja varustus ei riittäisi edes liikekannallepanossa perustettavien joukkojen aseistamiseen ja varustamiseen. ”Puolustusrevisi-
oni” oli tosin 10 vuotta aikaisemmin laskenut ja esittänyt materiaali- ja hankintatarpeen, mutta sen ehdotuksista oli supistettunakin toteutettu vain laivaston rakentaminen. Huolimatta siitä, että ns. II luokan nostomiehet oli säästäväisyyssyistä jätetty kutsumatta palvelukseen, todettiin varastoissa oleva aseistus ja varustus jo valmistelujen aikana riittämättömäksi koulutetullekin miehistölle. Lähinnä tästä syystä laadittiin suunnitelmat vain yhden vahvan suojajoukkodivisioonan sekä 9 divisioonan ja 2 täydennysdivisioonan perustamiseksi kenttäarmeijaan, vaikka koulutettua henkilöstöäkin olisi ollut yhteensä 15 divisioonan perustamiseen.

Leonard Grandellin johdolla yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepano-osastossa alkaneet aseistuksen ja varustuksen lisätarpeen ja hankintojen selvittelyt jatkuivat v. 1936 perustetussa puolustusministeriön s o t a t a l o u s o s a s t o s s a . Valtiotaloudellisena kysymyksenä maanpuolustusmenoja käsi-

teltiin senaattori J. K. Paasikiven puheenjohtolla v. 1935 toimineessa valtiotalouskomiteassa. Komitean ehdotuksen mukaisesti päätettiin perushankintoihin myöntää seuraavan 7 vuoden aikana yhteensä lähes 1 700 miljoonaa markkaa. Vasta v. 1937 kansanedustaja Jalo Lahdensuon puheenjohtolla toimineen perushankintakomitean mietinnön mukaisesti annettiin v. 1938 perushankintalaki, jolla perushankintoihin 7 vuoden aikana myönnettiin yhteensä yli 2 700 miljoonaa markkaa.

Myönnettyt varat suunnattiin joko välillisesti tai välittömästi sodanajan puolustusvoimien aseistamiseen ja varustamiseen. Tykistön ja muidenkin ampumatarvikkeiden kulutus arvioitiin niin suureksi, että lähes kaikille ampumatarvikkeiden valmistukseen soveltuville yksityisille teollisuuslaitoksille päätettiin hankkia tarvittavia koneita. Tähän ja muuhun sotatalouden käynnistämiseen sijoitettiin noin kolmannes perushankintavaroista. Toinen kolmannes sidottiin tykistön, jalkaväen ja ilmatorjunnan aseiden ja ampumatarvikkeiden tilauksiin ja kolmas kolmannes pääasiassa ilmavoimien ja osaksi merivoimien kaluston hankintoihin. Halu sijoittaa suurin osa tilauksista oman maan teollisuuslaitoksiin ja kiristyvää kansainvälinen tilanne häittoi kuitenkin sekä koti- että ulkomaisia hankintoja niin, että noin puolet perushankintalain myöntämistä varoista oli Talvisodan syttyessä tilauksiinkin sitomatta.

Ylimääräisten harjoitusten alkaessa lokakuussa 1939 selvisivät kenttäarmeijan 9 divisioonan aseistuksessa ja varustuksessa olevat aikaisemminkin melko tarkasti tiedetyt puutteet lopullisesti. Tällöin todettiin, että yhdeltä divisioonalta puuttui tykistökalusto kokonaisuudessaan ja määrävahvuuden mukaisesta aseistuksesta ja varustuksesta puuttui koko kenttäarmeijalta

jalkaväen kiväärejä	15 %
pikakiväärejä	10 %
konepistooleja	70 %
konekiväärejä	40 %
panssaritorjuntatykkeitä	90 %

asetakkeja ja sotilashousuja	25 %
päällystakkeja	60 %
sotilasjalkineita	70 %
selkäreppuja	50 %
ja teltoja	50 %

Nämä puutteet aiheuttivat perustettujen divisioonien henkilöstölle monia vaivoja, murheita ja tarpeettomia tappioita, mutta ne eivät estäneet näitä suorittamasta puolustustehtäväänsä.⁸

6. Uuden alueellisen liikekannallepanojärjestelmän merkitys

Uuden alueellisen liikekannallepanojärjestelmän kaikkia hyviä puolia ei kokeiltu käytännössä. Sekä Talvisodassa että Jatkosodassa Suomella oli niin paljon aikaa ”ylimääräisiin harjoituksiin”, että vanha kaaderijärjestelmän mukainenkin liikekannallepano olisi onnistunut. Mutta jos tiedustelu ei olisikaan toiminut riittävän tehokkaasti tai jos päätöstä ylimääräisistä harjoituksista ei olisikaan syntynyt välittömästi, asia olisi ollut toisin. Kun tiedetään, että Karjalan kannaksella jo joulukuun 6 päivänä taisteltiin pääasemassa, voidaan helposti laskea minkälaisesta kilpajuoksusta Viipuriin olisi ollut kysymys, jos käsky ylimääräisiin kertausharjoituksiin olisi annettu vasta marraskuun 30 päivänä 1939.

¹ Jutikkala-Korhonen-Puntila, Itsenäisen Suomen ulkopolitiikan alkutaival ss 7—29, 99—104 ja 121—144

² Vilho Tervasmäki, Eduskuntaryhmät ja maanpuolustus valtiopäivillä 1917—1939 ss 15—27

³ Puolustusrevisio, Mietintö 26. 4. 1926 III ss 717—749
Puolustusrevisio, Suomen puolustuskysymys ss 1—23 ja 70—79
Vilho Tervasmäki, Mt ss 27—39
V Hendunen, Karjalan kannaksen puolustus suunnitelmat vv 1919—1939 ss 5—42

⁴ Leonard Grandell, Förslag till arméns organisation 1. 2. 1924 (Sota-arkisto)

⁵ Leonard Grandell, Min tjänstgöring på hemmafronten ss 1—15 (Käsikirjoitus 1954), L. Grandell, Piirteitä aluejärjestelmään siir-

tymisestä vv 1923—1934 (Ääninauha 1958, Sota-arkisto),
Hannes Raikkala, Suojeluskuntien historia III ss 14—25,
Vilho Tervasmäki, Mt ss 29—32

- ⁶ Vasta Talvisodan jälkeen sotilaspierit liitettiin suojeluskunta-
piireihin
- ⁷ Leonard Grandell, Min tjänstgöring på hemmafronten ss 1—15
(Käsikirjoitus), L Grandell, Piirteitä aluejärjestelmään siirtymi-
sestä vv 1923—1934 (Ääninauha 1958, Sota-arkisto)
Hannes Raikkala, Suojeluskuntien historia III ss 25—42
Vilho Tervasmäki, Mt ss 38—39 ja 153—157
G. Mannerheim, Muistelmat II ss 7—136
Erik Heinrichs, Mannerheim Suomen kohtaloissa II ss 21—35
- ⁸ Leonard Grandell, Min tjänstgöring på hemmafronten ss 16—46
(Käsikirjoitus), Leonard Grandell, Näkökohtia aineellisesta puo-
lustusvalmiudestamme 1939 ja Poliitiikka ja puolustuslaitoksen
perushankinnat ennen talvisotaa (Sotilasaikakauslehti 10/1961 ja
11—12/1962)
Juho Niukkanen, Talvisodan puolustusministeri kertoo ss 9—65
Vilho Tervasmäki, Mt ss 39—44

THE BIRTH OF THE TERRITORIAL MOBILIZATION SYS- TEM IN THE 1920's AND 1930's

According to preserved documents, it was Jaeger-major Leonard Grandell, who first pointed out the weakness of the screening force that was sent to the front immediately in case of a war threat, and the slowness and vulnerability of the mobilization. He made a proposal for the reorganization of the Army for the use of a commission investigating a revision of the tasks of the defence forces, led by Dr. Eirik Hornborg in 1923—1926. His PM, dated 1 Apr 1924, started from new premises. The Army's regiments should almost completely be freed from performing the mobilization and concentrate only on training the national servicemen and, in a war threat, act as a screening force on the borders protecting the mobilization. Thus the strength of the screening force would be enough. The Army's mobilization should be performed by the volunteer Home Guards Organization's Home Guards Districts and conscription districts, which should be attached to these.

When the proposal did not receive enough backing, Grandell brought it forward again at the end of the decade and, after many interim stages and preparations, a new territorial mobilization system was finally adopted on 1 May 1934. For this, a completely new territorial organization was created, which, assisted by the Home Guards Organization, had to perform the mobilization. The Headquarters of a Military District, of which there were 30, normally raised one regiment of infantry, one field artillery battalion and the number of other independent battalions and other units that the numeral strength of their reservists permitted. The Headquarters of the Military Commands raised the necessary 9 divisional headquarters. The Home Guards Organization assisted the territorial organization in everything. As a considerable number of the unit's personnel was from the same rural district or town, the unit spirit was there right from the first days, which was of an utter importance to the battle performance of the unit. The only negative side of the system was the uneven distribution of the losses. The Army's training and the (war-time) screening force tasks were left to the peace-time regiments, which were organized into three divisions, a cavalry brigade and specialist units.

The advantages of the new mobilization system were never tried in an emergency. In as well the "Winter War" as the "Continuation War", Finland had so much time for "supplementary training", as the de facto mobilization was called, that the old regimental based mobilization system as well would have succeeded. But if the intelligence would not have worked efficiently enough or if a decision of supplementary training would not have been taken at once, things would have been different. Knowing that the fighting had reached the main defence line on the Carelian Isthmus as early as 6 Dec, one can easily imagine what kind of a race there would have been to Viipuri had the order for extra training not been given until 30 Nov 1939.